

SHARQ VA G'ARB MUTAFFAKKIRLARINING HIKMATLI SO'ZLARI VA ULARNING MA'NAVIY AHAMIYATI

Abdurahmonov Mohirbek

Muhhammad al-Xorazmiy

nomidagi

Toshkent axborot texnologiyalari

universiteti Samarqand

filiali

Annotatsiya. Dunyoning ikki yirik ma'naviy va falsafiy tizimi – Sharq va G'arb – uzoq tarix davomida insoniyatni teran fikrlashga, axloqiy qadriyatlarni anglashga va ruhiy kamolotga yetaklagan. Har bir mintaqaning mutaffakkirlari o'z asarlarida inson hayoti, axloqi, ma'naviyati, maqsadi haqida chuqur mulohazalar bildirgan. Sharq mutaffakkirlari, masalan, Imom G'azali, Bahauddin Naqshband va Alloma Iqbol o'z asarlarida inson qalbi va ruhiy rivojlanishning ahamiyatini ta'kidlaganlar. G'arb mutaffakkirlari esa, Sokrat, Friedrich Nietzsche va Albert Eynshteyn kabi buyuk faylasuflar orqali, insonning o'zini anglash va ma'naviy erkinlikka erishish yo'llarini ko'rsatganlar. Ularning hikmatli so'zlari bizga nafaqat tarixiy, balki zamonaviy hayotda ham qo'llanilishi mumkin bo'lgan qimmatli maslahatlar beradi. Ushbu maqolada Sharq va G'arb mutaffakkirlarining ba'zi hikmatli so'zlarini ko'rib chiqaylik va ularning ma'naviy ahamiyatini tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: Sharq mutaffakkirlari, G'arb mutaffakkirlari, manaviy, madaniy, hikmatli so'zlar.

Insoniyat tarixining turli davrlarida yashab o'tgan mutafakkirlar o'zlarining donishmandligi, chuqur tafakkuri va hayot haqidagi mushohadalari orqali jamiyat taraqqiyotiga katta hissa qo'shganlar. Sharq va G'arb tamadduniga mansub faylasuflar, yozuvchilar, allomalar tomonidan aytilgan hikmatli so'zlar inson qalbiga yo'l topib, uni ezgulikka, haqiqatga, adolat va komillikka undagan. Bu so'zlar nafaqat davriga,

balki bugungi kun kishisiga ham ruhiy madad, axloqiy yo‘l-yo‘riq bo‘la oladi. Sharq donishmandlari — Jaloliddin Rumiy Alisher Navoiy, Ibn Sino kabi allomalar bilan bir qatorda, G‘arb faylasuflari — Aristotel, Seneka, Kant, Tolstoy kabi mutafakkirlar ham insoniylik, ma’naviyat va tafakkur olamiga chuqur nazar bilan qaraganlar. Ushbu mavzuda hikmatli so‘zlarning ma’naviy ahamiyati, ularning hayotiy mazmuni va bugungi jamiyat uchun tutgan o‘rni yoritib beriladi.

Imom G'azali “O‘zini anglashdan avval, inson o‘zining haqiqiy ehtiyojlarini anglamaydi.” Imom G'azali inson qalbi va aqlining ma'naviy hayotdagi o'rni haqida juda ko'p fikrlar bildirgan. Uning so'zlari insonning ichki dunyosiga, o'zini tanishiga bo'lgan e'tiborining muhimligini ta'kidlaydi. U, agar inson o'zining haqiqiy ehtiyojlarini tushunmasa, uning ma'naviy rivojlanishi ham to'liq bo'lmaydi, deb hisoblagan. Bahauddin Naqshband “Biror ishni boshlashdan oldin, niyatingni to'g'ri qilib ol.” Naqshbandiyning so'zlari niyatning ahamiyatiga ishora qiladi. U, biror ishni amalga oshirishda, avvalo niyatning to'g'riligi va halolligi muhim ekanini ta'kidlaydi. Yaxshi niyat, yaxshi natijalarga olib keladi, deb o'ylagan. Alloma

Iqbol “Fikrni erkinlashtiring, qalbni ozod qiling, so'zlarni halol qiling.” Iqbol o'zining she'riy asarlarida va falsafiy mulohazalarida erkin fikrlashning, ma'naviyatni mustahkamlashning zarurligini ko'rsatgan. Uning so'zlari odamlarni qalbini ochishga va ruhiy ozodlikni topishga chaqiradi. Sokrat: "O'zingni bil, deb o'rgatganlar, aslida faqat o'zlarini bilganlardir.” Sokratning bu hikmati insonning o'zini anglashining juda muhimligini ta'kidlaydi. U shuni anglatadi-ki, insonning haqiqiy bilimga erishishi uchun avvalo o'zining ichki olamini tushunishi kerak. O'zini bilish orqali boshqalarga haqiqatni ko'rsatish mumkin.

Friedrich Nietzsche “Hayot o'z-o'zidan ma'nosiz, lekin uni o'zing yaratishing mumkin.” Nietzsche bu so'zlarida insonning o'z hayotining ma'nosini yaratish mas'uliyatini o'z zimmasiga olish kerakligini ta'kidlaydi. Unga ko'ra, hayot har doim ko'proq imkoniyatlar va tanlovlarni taklif etadi, va har bir inson o'z hayotini o'zi shakllantiradi. Albert Eynshteyn: "Imkoniyatlarni ko'rish uchun, siz ularga qarashga

tayyor bo'lishingiz kerak.” Eynshteyn bu so'zlarida ong va tasavvurning kuchini ta'kidlaydi. Inson aqlini kengaytirib, yangi imkoniyatlar va yechimlarni ko'rishi kerak. Eynshteynning fikricha, dunyoni yaxshilash uchun ilmiy va ma'naviy yuksalish zarur. Sharq va g'arb hikmatlarining umumiy asoslari . Sharq va G'arb mutaffakkirlarining hikmatli so'zlari o'rtasida ko'plab o'xshashliklar mavjud. Ularning har biri insonning ichki dunyosini rivojlantirish, axloqiy qadriyatlarni mustahkamlash va dunyoqarashni shakllantirishga katta e'tibor qaratgan. Sharq mutaffakkirlari ko'pincha ruhiy tozalash, niyatning to'g'riligi va o'zini anglashga urg'u berishsa, G'arb mutaffakkirlari insonning o'z-o'zini anglash, erkin fikrlash va hayotni ma'noli qilishga e'tibor qaratishgan. Hikmatlarning ma'naviy ahamiyati .

Bu hikmatli so'zlar bizga faqat bir vaqtlar yashagan mutaffakkirlarning hayotini yodga solib qolmaydi, balki zamonaviy dunyoda ham ma'naviy yuksalishga chaqiradi. Bunday so'zlar insonlarga o'zining ichki potentsialini ochishga, haqiqiy baxt va tinchlikka erishishga yordam beradi. Ma'naviy taraqqiyotning asosi, mutaffakkirlarning hikmatlarida aks etganidek, o'zini anglash va o'zining haqiqiy ehtiyojlarini tushunishdan boshlanadi. Boshqa tomondan, har bir inson o'z hayotining ma'nosini yaratish uchun qarorlar qabul qilishda erkinlikka ega. Sharq va G'arb mutaffakkirlarining hikmatli so'zlari inson ruhiyatiga, axloqiga va dunyoqarashiga katta ta'sir ko'rsatgan. Ularning fikrlari nafaqat o'z davrida, balki bizning zamonamizda ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan. Ular bizni o'zini anglashga, yaxshilikka, axloqiy tozalikka va ma'naviy yuksalishga chaqiradi. Bu hikmatlar har bir insonning hayotini yanada mazmunli va ma'naviy jihatdan boyitishga yordam berishi mumkin. Sharq va G'arb sivilizatsiyalari uzoq tarixiy taraqqiyot jarayonida o'ziga xos madaniy va ma'naviy meros yaratgan. Bu merosning ajralmas qismi — mutafakkirlar tomonidan aytilgan hikmatli so'zlar, ya'ni dono fikrlar, axloqiy-nasihatlar va hayotiy haqiqatlarni mujassam etgan iboralardir. Bunday hikmatli so'zlar ko'p hollarda insonni o'zini anglashga, ma'naviy kamolga erishishga, to'g'ri yo'l tanlashga undaydi.

Sharq va G'arb mutafakkirlarining hikmatli so'zlari insoniyat tafakkuri va ma'naviy olamining bebaho xazinasini hisoblanadi. Bu so'zlar har bir davr, har bir jamiyat va har bir inson uchun dolzarb bo'lib, hayotning mohiyatini anglash, to'g'ri yo'l tanlash, axloqiy qadriyatlarga sodiq bo'lishga undaydi. Sharq donishmandlarining ruhiy kamolotga chorlovchi, muhabbat va sabrga asoslangan hikmatlari bilan bir qatorda, G'arb mutafakkirlarining aql, erkin fikr va axloqiy javobgarlikni targ'ib etuvchi fikrlari insonni har tomonlama yetuk shaxs bo'lish sari yetaklaydi. Bugungi kunda ham bu hikmatlar yosh avlod tarbiyasida, jamiyat axloqiy muhitini mustahkamlashda, shaxsiy kamolot yo'lida muhim o'rin tutmoqda. Demak, Sharq va G'arb tafakkuri uyg'unligida vujudga kelgan bu donolik so'zlari — butun insoniyat uchun umumiy ma'naviy boylikdir.

FOYDANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI.

1. Beruniy, Abu Rayhon. Tanlangan asarlar. — Toshkent: Fan, turli yillarda nashr qilingan.
2. Ibn Sino. Hayratomuz hikmatlar. — Toshkent: Gafur G'ulom nashriyoti, 2001.
3. Jaloliddin Rumiy. Masnaviy Ma'naviy. — (tarjimalar va sharhlar bilan). Toshkent: Adabiyot, 1999.
4. Konfutsiy. Suhbatlar va mulohazalar ("Lun Yuy"). — Tarjimasi bilan. Toshkent: Sharq, 2005.
5. Arastu (Aristotel). Nikomax axloqi. — O'zbek tilidagi tarjimalar mavjud.
6. Platon. Davlat. — Toshkent: Yangi asr avlodi, 2015.
7. Imom G'azzoliy. Ihyo ulum ad-din. — Arab tilidan tarjimalari.
8. Alisher Navoiy. Nasoyim ul-muhabbat, Mahbub ul-qulub. — Ma'naviy-axloqiy hikmatlarga boy.
9. Faylasuflar hikmatlari (O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasining faylasuflar haqidagi maqolalari).